

**NEOVLAŠĆENO DRŽANJE OPOJNIH DROGA-
PRIVILEGOVANO DELO PROTIV ZDRAVLJA LJUDI ILI PRAVNO SUZBIJANJE
NARKOMANIJE**

Dr Gordana Nikolić⁴⁵⁸
Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
naučni saradnik

Apstrakt: U nauci i praksi dugo se polemizalo oko krivičnog dela Neovlašćeno držanje opojnih droga koje je u Srbiji do noveliranja zakonskog teksta 2009. godine predstavljalo privilegovani oblik (stav 3) krivičnog dela iz člana 246. KZ-a i predstavljalo je svako neovlašćeno držanje supstance ili preperata koji su proglašeni za opojno droge, osim u slučaju kada se droga drži radi prodaje. Prethodnim rešenjem se sa jedne strane inkriminisala narkomanija u slučaju kada je ovaj oblik obuhvatao držanje droge radi sopstvene upotrebe, dok sa druge strane, ovaj oblik se primenjivao i tada kada se radilo o trgovcima droge, odnosno delo iz člana 246. stav 1., ali zbog problema u dokazivanju namere da se droga drži radi prodaje, delo je kvalifikovano kao privilegovani oblik. To se i nametnulo kao potreba i razlog da se ovi problemi u praksi prevaziđu, te je zakonodavac 2009. godine pokušao da ih reši ukidanjem ovog privilegovanog oblika dela (član3) iz člana 246. KZ-a i uvođenjem novog krivičnog dela Neovlašćeno držanje opojnih droga inkriminacijom radnje u novom članu 246a. Autor se u radu bavi krivičnopravnom i statističkom analizom ovog krivičnog dela ukazujući na njegov veliki značaj zakonskog suzbijanja narkomanije, koje je samo donekle regulisano, ali i prilikom osnova oslobodjenja od kazne u slučaju da učilac otkrije od koga nabavlja droga (stav 3) budući da se i tada može izrići mera bezbednosti lečenja narkomana iz člana 83. Iako je inkriminacija ove radnje opravdano slabije kažnjiva od radnje proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga, zbog cega se i dalje smatra porivilegovanim delom, njegovim izvršenjem se i dalje napada zona univerzalnih ljudskih prava, a to je zdravlje ljudi, te je njegova inkriminacija veoma važna jer se otkrivanjem izvršioca može doći do lanca trgovca droge, što samostalno, ali i slučaju otkrivanja lanca proizvodnje i prodaje se kažjeva narkomanija.

Gljučne reči: opojne droge, držanje, Krivični zakonik, privilegovano delo, pravno suzbijanje narkomanije.

Uvodne napomene

Krivična dela u vezi sa opojnom drogom se ubrajaju u skoro svim Krivičnim zakoncima u grupu krivičnih dela protiv zdravlja ljudi, gde im je opravdano i mesto, budući da se njihovom proizvodnjom i korišćenjem napada zdravlje ljudi. U širem smislu, zloupotreba opojnih droga predstavlja sve delatnosti koje se preduzimaju u vezi sa opojnim drogama, a koje su izvan pravnih normi, dok u užem smislu predstavlja neposrednu zloupotrebu opojnih droga, tj. njihovo unošenje u organizam koje dovodi do stanja zavisnosti i psihofizičkog propadanja osobe koja to čini (Jovašević, 2005).

Opojne droge predstavljaju supstance ili materije koje imaju psihoaktivni efekat i koje utiču na promenu stanja svesti, mišljenja, zapažanja, raspoloženja i ponašanja, te tako tokom produženog uzimanja, ove supstance mogu dovesti do stanja zavisnosti i zbog toga stvaraju zdravstvene i socijalne probleme (Ignjatović, 2006). Prema članu 3. Zakona o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama (Službeni glasnik RS, br. 99/10 i 57/18) opojna droga je svaka supstanca biološkog, odnosno sintetičkog porekla koja se nalazi na Spisku, u skladu sa Jedinstvenom konvencijom o opojnim drogama (Službeni list SFRJ, br. 2/64), odnosno supstanca koja deluje primarno na centralni nervni

⁴⁵⁸ chupka84@gmail.com

sistem, smanjujući osećaj bola, izazivajući pospanost ili budnost, halucinacije, smetnje u motornim funkcijama, kao i druge patološke ili funkcionalne promene centralnog nervnog sistema.

Krivična dela u vezi sa opojnom drogom (Delibašić, 2010) iz ove grupe krivičnih dela su: Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga; Neovlašćeno držanje opojnih droga i Omogućavanje uživanja opojnih droga. U narednom tekstu rada biće analizirano krivično delo Neovlašćeno držanje opojnih droga u krivičnopravnom i statističkom smilu, budući da upravo ovo krivično delo predstavlja direktan napad na zdravlje ljudi držanjem opojnih droga za sopstvenu upotrebu, te zbog toga ovo delo sa jedne strane predstavlja privilegovano delo u vezi sa opojnim drogama, a sa druge strane njegovim otkrivanjem i rasvetljavanjem se pravnim putem suzbija narkomanija, pa čak i u slučajevima oslobođenja od kazne ako učinilac dela otkrije od koga nabavlja opojnu drogu, jer mu i tada sud može izreći meru bezbednosti lečenja narkomana.

Neovlašćeno držanje opojnih droga kao privilegovano krivično delo protiv zdravlja ljudi u zakonodavstvu Republike Srbije

Republika Srbija je donošenjem novog Krivičnog zakonika 2006. godine propisala dva krivična dela u vezi sa opojnom drogom: Neovlašćena, proizvodnja, držanje i satvljanje u promet opojnih droga u članu 246. i Omogućavanje uživanja opojnih droga u članu 247. da bi se obimnim izmena zakonskog teksta koje su usledile 2009. godine u krivičnopravi sistem Srbije uvelo novo krivično delo Neovlašćeno držanje opojnih droga u članu 246a.

Ovim izmenama su u članu 246. učinjene najpre terminološke izmene u samom nazivu člana, ukidanjem termina „držanje“, a samim tim i radnje koje navedeni član reguliše, te tako navedeni član reguliše slučajeve *neovlašćene proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga* kojim se inkriminišu i kažnjavaju slučajevi trgovine drogom. Osnovni oblik navedenog krivičnog dela je ostao isti, s tim što je povećan poseban minimum kazne zatvora sa dve na tri godine, dok je poseban maksimum kazne zatvora ostao isti i iznosi dvanaest godina.

Ukoliko bi učinili osvrt na ovo delo možemo konstatovati da je zakonodavac pored osnovnog oblika ovog krivičnog dela, propisao i dva posebna oblika, jedan lakši i dva teža oblika. Prvi posebni oblik dela se sastoji u neovlašćenom pravljenju, nabavljanju, posedovanju ili davanju na upotrebu opreme, materijala ili supstance za koje se zna da su namenjene za proizvodnju opojnih droga (stav 6), dok drugi posebni oblik dela se sastoji u neovlašćenom uzgajanju maka ili psihoaktivne konoplje, ili drugih biljaka iz kojih se dobija opojna droga, ili koje same sadrže opojnu drogu (stav 2).Kvalifikovani oblici ovog krivičnog dela su regulisani stavovima 3. i 4. i postoje u slučajevima ukoliko je osnovni oblik ovog krivičnog dela učinjen od strane grupe ili je učinilac ovog dela organizovao mrežu preprodavaca ili posrednika i ako je osnovni oblik dela učinjen od strane organizovane kriminalne grupe (Škulić, 2017).

Oslobođenje od kazne ovog krivičnog dela je regulisano stavom 5. koji se sastoji u tome da se učinilac navedenog dela iz stava 1. do 4. može osloboditi od kazne ukoliko otkrije od koga nabavlja opojnu drogu. Navedenim članom je propisano i obavezno izricanje mere bezbednosti oduzimanja predmeta (opojne droge i sredstva za njihovu proizvodnju i preradu).Krivično zakonodavstvo Republike Srbije je noveliranjem Krivičnog zakonika 2009. godine oštrije inkriminisalo krivično delo iz člana 246. dopunjujući član 57. Krivičnog zakonika koji se odnosi na granice ublažavanja kazne uvodeći u navedeni član nove stavove 2 i 3 kojim se ne može ublažiti kazna za krivično delo iz člana 246. stav 1. i 3, kao ni učiniocu krivičnog dela koji je ranije osuđivan za isto krivično delo. Radnja *neovlašćenog držanja opojnih droga*, koji je do noveliranja Krivičnog zakonika Republike Srbije 2009. godine bila propisana kao privilegovani oblik krivičnog dela iz člana 246. (stav 3), ukinuta je u navednom članu i propisana kao radnja izvršenja novog krivičnog dela terminološkog naziva „Neovlašćeno držanje opojnih droga“ i njegovom novom inkriminacijom u članu 246a. Ovim rešenjem je donekle prevaziđen problem koji je postojao u sudskoj praksi u smislu da se ovaj oblik primejivao i onda kada se radilo o ozbiljnim trgovcima opojnom drogom, ali je bilo problema u

dokazivanju namere da se droga drži radi u cilju prodaje (Stojanović, 2019). Imajući u vidu da se radnjom izvršenja dela Neovlašćeno držanje opojnih droga i dalje inkriminišu slučajevi držanja opojne droge radi sopstvene upotrebe, te i da je kažnjave samim tim slabije u odnosu na radnju proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga, ovo delo i dalje ostalo, na neki način, privilegovano oblik dela proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga, odnosno privilegovano delo u vezi sa opojnim drogama u grupi dela protiv zdravlja ljudi jer se njegovim činjenjem šteta po zdravlje nanosi sopstveno, a ne drugom licu proizvodnjom i stavljanjem u promet opojnih droga. U prilog strukturalne privilegovanosti dela svakako da pored namere učinioca da drogu upotrebi za svoje potrebe, utiče i količina, koja je ovom radnjom određena kao mala količina (kada je reč o osnovnom obliku dela).

Pravno suzbijanje narkomanije u krivičnom zakonodavstvu Srbije

Kao što je u prethodnom tekstu rada navedeno, krivično delo neovlašćenog držanja opojnih droga koje je kao samostalno delo uvedeno u novelini zakonski tekst 2009. godine, pored svoje karakteristike privilegovanog dela protiv zdravlja ljudi, nosi i odredbu pravnog suzbijanja narkomanije, budući da se njegovim otkrivanjem i rasvetljavanjem pravno, ali i zdravstveno suzbija narkomanija, jer se izvršiocima ovih dela pored propisane kazne zatvora ili novčane kazne izriče i mera bezbednosti obaveznog lečenja narkomana.

Radnja izvršenja ovog dela se sastoji u neovlašćenom držanju u maloj količini za sopstvene upotrebe supstance ili preparate koji su proglašeni za opojne droge. Kazna je za ovo delo propisana alternativno i sastoji se u u novčanom kažnjavanju ili kazni zatvora do tri godine. Zakonodavac je predvideo i mogućnost da se izvršilac i oslobodi od kazne. Iz zakonsko određene radnje izvršenja proizilazi da su kumulativno potrebna dva uslova da bi radnja bila izvršena. Prvi, koji je i objektivnu uslov, da je reč o maloj količini opojne droge i drugi, subjektivni uslov, da se ona drži za sopstvenu upotrebu. Problem koji se javio u teoriji i praksi je da u slučaju držanja opojne droge za sopstvenu upotrebu koja nije u maloj količini ne bi predstavljalo krivično delo. Isto tako, problem je postojao i u dokazivanju namere učinioca da je opojnu drogu držao za svoju upotrebu, budući da svaka druga namera vodi tome da neće postojati ovo delo. U slučaju da ne postoji namera prodaje droge (član 246. stav 1), neće postojati ni neko drugo delo (Stojanović, 2019).

Ovi problemi su prevaziđeni 2019. godine kada je zakonodavac izmenama i dopunama KZ-a uveo novi oblik dela 246a. Ovaj oblik predstavlja i teži oblik dela gde kvalifikatornu okolnost predstavlja količina opojne droge i on postoji u slučaju kada se neovlašćeno drže u velikoj količini supstance ili preparati koji su proglašeni za opojne droge (stav 2). Iako je sa jedne strane ovim rešenjem problem rešen u smilu držanja veće količine opojne droge gde zakonodavac nije kumulativno odredio uslov namere učinioca za sopstvene potrebe, kao u slučaju stava 1, ovim rešenjem postoji opasnost da se i slučajevi opojne droge u velikoj količini ukoliko se ne utvrde okolnosti stavljanja u promet opojne droge (kupac, kesice, razni spiskovi kupaca, vagice za merenje i sl.) kvalifikuju kao ovo delo, a ne kao delo iz člana 246. stava 1. Ovo za posledicu može imati različito kažnjavanje budući da je ovim oblikom dela propisan niži posebni maksimum, a i dozvoljeno je ublažavanje kazne, za razliku od dela iz člana 246. gde je posebni maksimum kažnjavanja veći i postoji zabrana ublažavanje kazne u skladu sa opštim načelima krivičnog prava koji se ne odnose na takstativno navedena dela i njihove oblike kada je reč o ublažavanju kazne. Oslobodjenje od kazne je regulisano u stavu 3, te se tako učinilac osnovnog i težeg oblika ovog krivičnog dela može osloboditi od kazne ukoliko otkrije od koga nabavlja opojnu drogu. Stavom 5. istim članom je propisano i obavezno izricanje mere bezbednosti oduzimanja predmeta (opojne droge). Učiniocu se neće „oprostiti“ krivično delo, nego će se isti osloboditi od kazne, ukoliko se ispune uslovi za to, te se stvara utisak da učinilac dobija status informatara u predistražnom postupku, odnosno u kriminlaističkoj istrazi (Marinković, 2007).

Uvođenjem novog člana 246a u Krivični zakonik Republike Srbije učinjen je izvestan napredak u preciznijem krivično pravnom regulisanju zloupotrebe opojnih droga u smislu jednostavnijeg i jasnijeg inkriminisanja radnji neovlašćenog držanja opojnih droga koje su do 2009. godine bile regulisane članom 246. stavom 3. Krivičnog zakonika. Necelishodnost prethodnog navedenog člana i stava rešena je uvođenjem namere učinioca (za sopstvenu upotrebu) i količine opojnih droga (mala količina)

te se očekivalo da u praksi više neće postojati problem u dokazivanju namere učinioca. Uprkos naporima da se noveliranjem Krivičnog zakonika prevaziđu problemi u kvalifikovanju i dokazivanju radnji iz članova koji regulišu zloupotrebu opojnih droga, u praksi su se, kao izuzetak, ipak uočili navedeni problemi, jer zakonodavac u članu 246a Krivičnog zakonika navodi izraze „mala količina“ i „sopstvena upotreba“ pod kojima nije jasno određeno koja se količina smatra kao mala količina i parametre za utvrđivanje namere učinioca u smislu konzumiranja opojne droge što je stvorilo praktične probleme u pogledu procesuiranja učinilaca ovog krivičnog dela (Nikolić, 2015). Zakonodavac je očigledno sudskoj praksi ostavio da precizira pojam manje i veće količine.

Pojam držanja u smislu ovog ovog krivičnog dela ne obuhvata slučajeve kratkog držanja opojne droge neophodnog za njeno konzumiranje, tj. ako neko lice odmah ili u kratkom vremenskom razmaku nakon dobijanja od drugog lica konzumira opojnu drogu. Radnja izvršenja ovog krivičnog dela ne predstavlja usmrkavanje heroina u slučaju kada je opojna droga predata licu koje je neposredno posle toga konzumiralo usmrkavanjem (Stojanović, 2019).

Ovaj stav treba ponovo preispitati jer ako je neko koristio opojnu drogu, morao je prethodno da je drži (u većoj ili manjoj količini). Samim tim, u slučaju da je zatečen u korišćenju opojne droge, svakako ukazuje na nameru učinioca, da je opojnu drogu iskoristio za sopstvenu upotrebu. Ovde postoji jedini problem u dokazivanju budući da je droga već iskorišćena, a učinilac se zatekao u korišćenju, jer se u ovom slučaju ne mogu obezbediti materijalni dokazi u smislu potvrde o oduzetim predmetima.

Sa druge strane, ako se kažnjava držanje opojnih droga u maloj količini za sopstvenu upotrebu, samim pronalaskom opojne droge kod učinioca se pravno kažnjava narkomanija, budući da je neće iskoristiti, samim oduzimanjem od strane organa procesnih subjekata. Sa druge strane, u slučaju da je koristi, ukoliko je ostalo neiskorišćene opojne droge, ona će se učiniocu uzeti, te će svakako će biti odgovoran za krivično dleo iz člana 246a stava 1. U oba slučaja će učinioc biti izrečena mere bezbednosti obaveznog lečenja narkona, što pored kaživanja učinioca ovog dela propisanom alternativnom kaznom zatvora ili novčaćnom kaznom se sveobuhvatno pravno kažnjava narkomanija. Problem u kažnjavanju narkomanije se može javiti u slučaju koji je prethodno naveden ako je učinilac iskoristio već, odnosno upotrebio opojnu drogu. U ovom slučaju, s obzirom da se ne mogu obezbediti predmeti krivičnog dela, koji su neophodni, lične izjave se mogu vrlo lako u krivičnom postupku uvrđiti kao nedovoljne. Pored ovoga, ne obezbedjem materijalnog dokaza, odnosno opojne droge, ne mogu se ni ispuniti elementi radnje izvršenja dela, budući da nema držanja opojne droge radi namere da se upotrebi, a sa druge strane imamo subjektivni element da je ona već upotrebljena. Ovaj problem se treba prevazići u budućim noveliranjima zakonikskog teksta, jer dovodi u pitanje pravno suzbijanje narkomanije, odnosno nekažnjava učinioca ovih dela. Pravno kažnjavanje narkomanije se ogleda samo u otkrivanju izvršioca dela koji drže opojnu drogu radi upotrebe za sopstvene potrebe (stav 1), te se se njenim oduzimanjem i kažnjavanjem učinioca sprečava njeno dalje korišćenje, odnosno upotreba. S tim u vezi, narkomanija se pravno suzbija samo delimično, dok u slučaju da je lice iskoristilo opojnu drogu ili je zatečeno u korišćenju i već je iskoristio, nema pravnog suzbijanja narkomanije. Problem se može javiti i ukoliko se prilikom testiranja lica otkrije da je lice koristilo opojnu drogu, gde se osim medicinskim mera ne primenjuju odredbe člana 246a, te se s tim u vezi pravno ne kažnjava narkomanija. Zakonodavac bi trebao da preispita ovu zakonksu odredbu i da pored izraza držanja opojne droge eventualno u naziv dela i inkriminacaiju uvede i izraz korišćenje opojnih droga. Ovo rešenje je kontradiktorno budući da se kažvanja namera učinioca da koristi opojnu drogu za sopstvenu upotrebu, a samo njeno korišćenje ne. Sam terminološki naziv dela koji se odnosi na držanje opojnih droga je potpuno opravden, budući da se radnja izvršenja i odnosi na držanje opojnih droga u nameri da se ona upotrebi, dok se u stavu 2. i ne odredjuje namera učinioca držanja veće količine opojne droge.

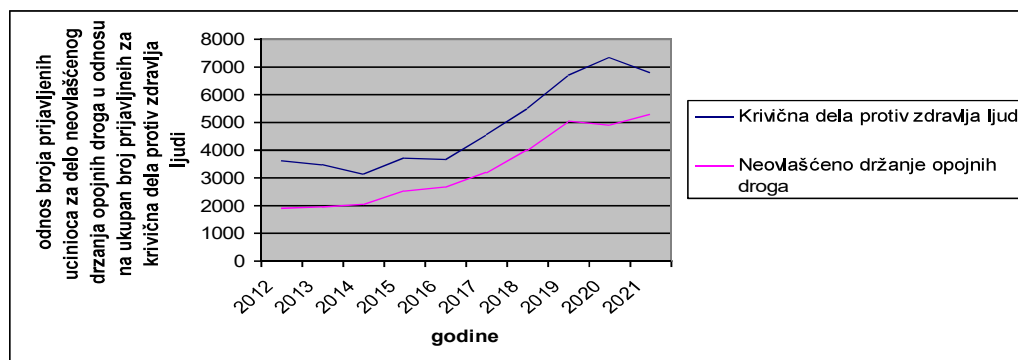
Analiza statističkog prikaza krivičnog dela neovlašćenog držaja opojnih droga

U narednom tekstu rada biće analizirani statistički podaci koji se odnose na broj prijavljenih i osuđenih punoletnih učinioca krivičnih dela neovlašćenog držanja opojnih droga u Republici Srbiji za period od 2012. do 2021. godine (period deset godina), uključujući od 2019. godine i slučajeve inkriminisane stavom 2, budući da je ova inkriminacija uvedena izmenama i dopunana KZ-a 2019. godine. Ujedno

biće prikazani i analizirani i statistički podaci koji se odnose na trend i dinamiku kretanja broja prijavljenih učinioaca krivičnih dela protiv zdravlja ljudi i neovlašćenog držanja opojnih droga za navedeni period. Podaci koji se u radu koriste su prikazani u Biltenina Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije (Punoletni učinioци krivičnih dela – prijave, optuženja i osude, Bilteni Republičkog zavoda za statistiku: broj 576 za 2012. godinu (2013); broj 588 za 2013. godinu (2014); broj 603 za 2014. godinu (2015); broj 617 za 2015. godinu (2016), broj 629 za 2016. godinu (2017); broj 643 za 2017. godinu (2018); broj 653 za 2018. godinu (2019); broj 665 za 2019. godinu (2020); broj 677 za 2020. godinu (2021) i broj 689 za 2021. godinu (2022).

Tabela 1. Prijavljeni punoletni učinioци krivičnih dela neovlašćenog držanja opojnih droga u odnosu na ukupan broj prijavljenih učinioaca krivičnih dela protiv zdravlja ljudi u Srbiji u periodu 2012-2021. godine

godine	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Krivična dela protiv zdravlja ljudi	3603	3464	3161	3731	3687	4574	5546	6693	7329	6810
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Neovlašćeno držanje opojnih droga	1913	1951	2054	2531	2648	3212	3986	5027	4917	5295
	54%	56%	65%	68%	72%	70%	72%	75%	67%	78%

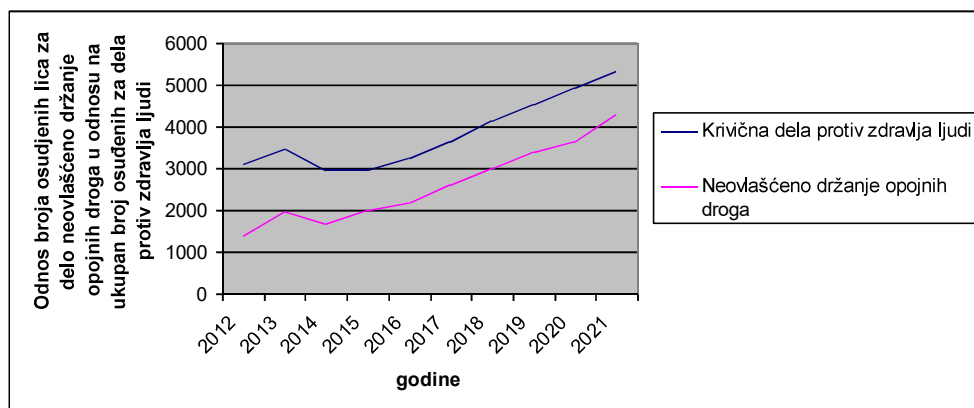

Grafikon 1. Ilustracioni prikaz prijavljenih punoletnih učinioци krivičnih dela neovlašćenog držanja opojnih droga u odnosu na ukupan broj prijavljenih učinioaca krivičnih dela protiv zdravlja ljudi u Srbiji u periodu 2012-2021. godine

U periodu od 2012. do 2021. godine krivična dela neovlašćenog držanja opojnih droga izuzetno donimiraju u odnosu na ukupan broj dela protiv zdravlja ljudi i statistički se izražavaju u procentu od 54% (2012. godine) do 78% (2021. godine) ukazujući na intenzivni rast svake godine. Nagli skok ovih dela je zabeležen 2016. godine, kada se naglo popeo na 72% izvršenja i taj skok održao sve do 2021. godine sa povećanjem na 78%. Skok izvršenja i dela protiv zdravlja ljudi je zabeležen 2017. godine i intenzivno se povećavao do 2021. godine kada je bilo i najviše zabeleženih slučajeva izvršenja.

Tabela 2. Osudjeni punoletni učinioци krivičnih dela neovlašćenog držanja opojnih droga u odnosu na ukupan broj osuđenih učinioaca krivičnih dela protiv zdravlja ljudi u Srbiji u periodu 2012-2021. godine

godine	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Krivična dela protiv zdravlja ljudi	3106	2883	2972	2970	3234	3660	4127	4520	4934	5315
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Neovlašćeno držanje opojnih droga	1395	1443	1676	1999	2164	2592	3000	3393	3639	4270
	45%	56%	56%	67%	67%	71%	73%	76%	74%	80%

Grafikon 2. Ilustracioni prikaz osuđenih punoletnih učinioci krivičnih dela neovlašćenog držanja opojnih droga u odnosu na ukupan broj osuđenih učinioca krivičnih dela protiv zdravlja ljudi u Srbiji u periodu 2012-2021. godine

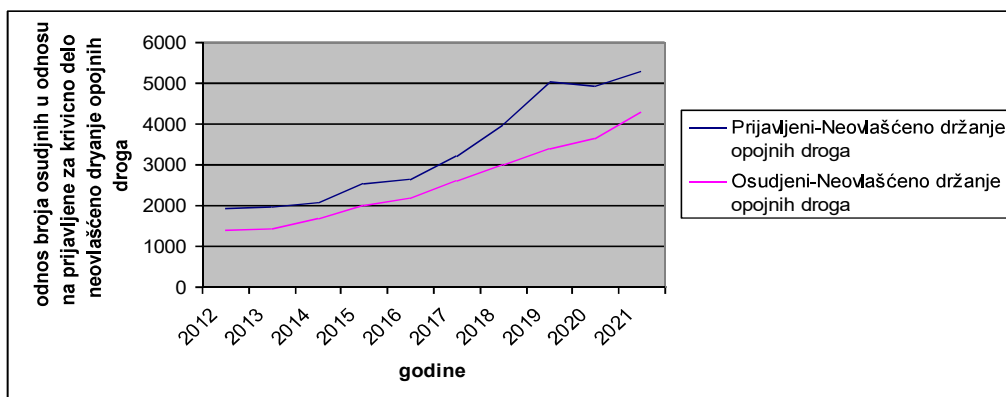
U smislu osuđenih lica za delo neovlašćenog držanja opojne droge u odnosu na ukupan broj osuđenih lica za dela protiv zdravlja ljudi u periodu od 2012. do 2021. godine takodje se uočava velika zastupljenost osuđenih lica za ova dela koja iznosi od 45-80%. Dakle, skoro da ni u jednoj godini nije bilo manje od polovine osuđenih za ova dela, izuzev 2012. godine kada je zabeleženo 45% osuđenih lica. Inentizet osuđenih lica za ova dela je u intenzivnom porastu u odnosu na ukupan broj osuđenih iz ove grupe dela, upravo kao što je slučaj i kod prijavljenih lica za ova dela. Nagli skok porasta osuđenih lica je zabeležen iste godine kao i kod prijavljenih lica i to 2017. godine, nakon čega se intenzivnije povećavao sve do 2021. godine.

Ovi podaci ukazuju na to da je pravno suzbijanje narkomanije i te kako zabeleženo i da je statistička praksa dala odličan pokazatelj velikom broja zastupljenosti ovih dela. Ovo je ogledalo prakse i podataka koji su u Republici Srbiji evidentirani kada je reč o ovom delu. Iako se pravno suzbija narkomanija samo u slučajevima držanja opojne droge u nameri da je učinilac za se upotrebi, svaki od ovih podatak pokazuju veliki napredak u suzbijanju narkomanije, budući da svakim otkrivanjem ovog dela, kao i kažnjavanjem njegovih učinilaca, što se i podataka vidi da je u velikom broju, potencijalno sprečilo korisćenje i upotreba opojne droge. Isto tako, svakom od ovih učinilaca opojna droga je oduzeta u skladu sa odredba člana 246a.

Veliki broj prijavljenih lica je svakako zabrinjavajući podatak koji ukazuje na veliki broj potencijalnih narkomana budući da su drogu i držali radi njenog korišćenja. Zabrinjavajuće je i to da ova dela predstavljaju, u najmanju ruku, polovinu dela u odnosu na sva ostala dela protiv zdravlja ljudi, kao i intenzivni porast, koji je zabeležen čak do 80% u odnosu na ostala dela iz ove grupe krivičnih dela.

Tabela 3. Odnos broja prijavljenih i osuđenih lica za učinjeno krivično delo neovlašćeno držanje opojnih droga u Srbiji u periodu 2012-2021. godine

godine	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Prijavljeni-Neovlašćeno držanje opojnih droga	1913	1951	2054	2531	2648	3212	3986	5027	4917	5295
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Osuđeni-Neovlašćeno držanje opojnih droga	1395	1443	1676	1999	2164	2592	3000	3393	3639	4270
	73%	74%	82%	79%	82%	81%	75%	67%	74%	81%

Grafikon 3. Ilustracioni prikaz odnosa broja prijavljenih i osuđenih lica za učinjeno krivično delo neovlašćeno držanje opojnih droga u Srbiji u periodu 2012-2021. godine

Kada je reč o odnosu osuđenih i prijavljenih lica za delo neovlašćeno držanje opojnih droga u analiziranim godinama vidimo da je veliki procenat osuđenih u odnosu na prijavljene učiniocce dela i da iznosi od 67% do 82%. Ipak, najčešći procenat zastupljenosti je od 73% do 82% što je izuzetno visok broj. Ovaj podatak govori je je malo odbačenih krivičnih prijava, obustavljenih postupaka i oslobođenja od kazne učinilaca ovih dela budući da procentualno vrlo veliki broj lica osuđeno za ovo delo u odnosu na prijavljena lica. U prilog ovoj brojci ide i to da je samim pronalaskom opojne droge kod učinioca ovih dela, ona, uz potvrdu o privremenim predmetima, i oduzeta, te je samim tim obezbeđen materijalni dokaz za uspesno vođenje krivičnog postupka. Veliki broj osuđenih u odnosu na prijavljena lica za učinjeno delo iz 246a je faktički pravno kažnjavanje narkomanija u smislu držanja opojne droge, čime je sprečeno njeno krošćenje ili eventualna prodaja koja bi bila inkriminirana radnjom iz člana 246. KZ. Što je najvažnije, suzbijanjem i velikim uspešnim okončanjem ovih postupaka prema učiniocima dela neovlašćenog držanja opojnih droga je sačuvano zdravlje njegovim učiniocima, kao i ostaloj društvenoj zajednici, ali u nekim slučajevima se učinioci i zakonski uputili na obavezno lečenje. S tim u vezi veliki broj osuđenih lica u odnosu na prijavljena lica za delo držanje opojne ukazuje na pravno suzbijanje narkomanije, sprječavanje njenog daljeg vršenja, ali i čuvanje zdravlja kao osnovnog i univerzalnog ljudskog načela.

Zaključna razmatranja

Krivično delo neovlašćeno držanje opojnih droga je sa jedne strane, na prvi pogled, vrlo jednostavno delo, u smislu da se njegovom inkriminisanom radnjom izvršenja i njenih težih oblika, reguliše neovlašćeno držanje opojnih droga u određenoj količini radi sopstene upotrebe i da se ovom radnjom izvršenja napada zdravlje ljudi, što zapravo i jeste tako, ali, sa druge strane, ovo delo nosi mnogo pravnih nejasnoća i što je najvažnije, svojom inkriminisanom formom, ne suzbija sa pravne strane narkomiju do kraja. Naime, zakonodavac je najobimnijim izmenama Krivičnog zakonika Srbije, prethodno privilegovani oblik dela neovlašćane proizvodnje, držanja i stavljanja u promet opojnih droga koji se odnosio samo na slučajeve držanja opojnih droga inkriminisan u stavu 3. člana 246. izdvojio iz ove pravne regulative i njegovu radnju inkriminisao kao samostalno delo Neovlašćeno držanje opojnih droga u članu 246a. Osnovni oblik dela se sastoji u neovlašćenom držanju u maloj količini za sopstvenu upotrebu supstance ili preparata koji su proglašeni za opojne droge. Obimnom izmenom zakonskog teksta 2019. godine zakonodavac je uvrstio kao teži oblik ovog dela kvalifikatornu okolnost držanja u velikoj količini supstance ili preparata koji su proglašeni za opojne droge. Za oba slučaja je propisana i mogućnost oslobodjenja od kazne ukoliko učinilac dela otkrije od koga nabavlja opojnu drogu, ali i nemogućnost izvršenja kazne zatvora osuđenih za teži oblik u kućnim uslovima. Isto tako, u svim slučajevima opojna droga će se oduzeti. Neovlašćeno držanje opojnih droga je bilo i ostalo privilegovano delo u vezi sa opojnim drogama inkriminirano u grupi krivičnih dela protiv zdravlja ljudi, samo u drugačijom zakonodavnoj formi, prvo kao privilegovani oblik, a posle kao privilegovano delo samostalne inkriminacije. Njegovom inkriminacijom se štiti zdravlje učinioca, budući da opojnu drogu ima nameru da upotrebi u sopstvene svrhe, pa samim tim

napada svoje zdravlje. Ukoliko bi opojnu drogu učinilac proizveo i stavio u promet bio bi odgovor za delo iz člana 246. KZ za koje je propisano i teže kažnjavanje budući da se njegovim izvršenjem napada zdravlje drugih ljudi.

U smislu pravnog suzbijanja narkomanije, inkriminacija ovog dela je to samo donekle regulisala. Ono se odnosi na samo slučajeve držanja opojne droge, koje je učinilac imao za cilj da iskoristi za sopstvene potrebe. S tim u vezi otkrivanjem ovog dela faktički se sprečava upotreba opojne droge i štiti zdravlje učinioca, ali kažnjava njegova namere koju je imao da drogu koju je držao, upotrebi. Sa druge strane, ukoliko je opojnu drogu iskoristio (np.usmrkao kokain, heroin) neće biti radnje dela neovlašćeno držanje opojne drpge budući da i nje nema. Ovim činjenjem radnje učinilac dela narušava svoje zdravlje, ali pravnog kaznjavanja narkomanije u ovm slučaju nema. Isto bi bilo i prilikom tesiranja na drogu ukoliko bi se utvrdilo da je učinilac istu koristio. S tim u vezi pravno suzbijanje i kažnjava narkomanija se samo odnosi u slučaju držanja droge za sopstvene upotrebe, dok u slučaju njenog korišćenja, ovog dela nema, što je kontadiktorno samom opisu dela, budući da je kažnjivo držanja opojne droge u nameri da se ona iskoristi za sopstvene potrebe, a da ostvarivanje njene namere u cilju njenog korišćenja se faktički ne kažnjava. Može biti elemenata dela u slučaju da je ostalo opojne droge koja nije u celosti iskorišćena od strane učinioca i koja je pronadjena kod njega, čime bi se ostavрила radnja držanja opojne droge. Pravno devalviranje kažnjavanja narkomanije se ogleda i u mogućnosti oslobodjenja od kazne u slučaju ukoliko učinilac dela otkrije od koga nabavlja opojnu drogu (stav 3. člana 246a KZ-a). Istina je da će se ovom mogućnošću otkriti trgovoci droge i samim tim kazniti proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, ali se ipak nekažnjavanjem narkomanije utiče na njeno pravno suzbijanje. Zakonodavac je ostavio sudu mogućnost da odluči da li će u ovom slučaju da oslobodi učinioca od kazne ili će da mu izrekne kaznu. U slučaju i da ga oslobodi od kazne, može mu izreći meru bezbednosti obavezno lečenje narkomana, čime se ipak štiti sfera zdravlja ljudi.

Zdravstveno lečenje narkomana je svakako neophodno i nužno jer se poboljšava zdravlje učinioca, ali i sprečavaju njegova buduća izvršenja krivičnih dela. Ipak pravno suzbijanje narkomanije koje nije u potpunosti inkriminisano, bi trebalo budućim noveliranjem Krivičnog zakonika Srbije regulisati. S tim u vezi radnja ovog dela bi trebala pored držanja opojne droge alternativno da inkriminiše i slučajeve korišćenja opojne droge. Iako bi ovi slučajevi bili teži za dokazivanje, budući da se korišćenjem opojne droge ne bi mogli obezbediti materijalni dokazi, a ni oduzeti opojna droga, ovo bi se moglo dokazati zaticanjem učinioca u korišćenju opojne droge ili negovim testiranjem. Statistički podaci koji su u radu analizirani ukazuju na veliku zastupljenost ovog krivičnog dela u odnosu na ukupan broj dela protiv zdravlja ljudi koji je u procentima iznosi od 45% do 80% u posmatranom periodu od 2012. do 2021. godine. U prilog ovom podatku ide i to da je rast zastupljenosti ovog dela iz godine u godinu sve veći i da u svakoj analiziranoj godini nije bilo statističkog pada, već isključivo porasta u smislu broja prijavljenih punoletnih učinioca ovih dela. Ista je situacija i sa brojem osuđenih lica za ovo delo u odnosu na ukupan broj dela protiv zdravlja ljudi.

I na kraju, ali ništa manje značajno, broj osuđenih lica za delo neovlašćeno držanje opojnih droga u odnosu na broj prijavljenih učinioca je izuzetno veliki i statistički za analizirani period iznosi od 70-80%. Ovi podaci ukazuju na to da je bilo vrlo malo odbačenih krivičnih prijava ili oslobodjenja od kazne za ovo delo (stav 3. člana 246a KZ), te da su najčešće učinioci ovih dela ujedno i osuđeni za njihovo izvršenje. Nažalost, iako podaci pokazuju da je neovlašćeno držanje opojnih droga izuzetno zastupljeno u izvršenju, istovremeno pokazuju i ohrabrujući podatak i to da je svakim njegovim suzbijanjem, pravno sprečeno njegovo dalje izvršenje i sačuvano zdravlje učinioca ovog dela, kao i eventualno zdravlje drugih ljudi, kao jedno od osnovnih ljudskih načela.

Literatura

1. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 576. (2013). *Punoletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2012*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
2. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 588. (2014). *Punoletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2013*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
3. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 603. (2015). *Punoletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2014*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
4. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 617. (2016). *Punoletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2015*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
5. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 629. (2017). *Punoletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2016*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
6. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 643. (2018). *Punoletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2017*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
7. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 653. (2019). *Punoletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2018*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
8. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 665. (2020). *Punoletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2019*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
9. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 677. (2021). *Punoletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2020*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
10. Bilten Republičkog zavoda za statistiku, br. 689. (2022). *Punoletni učinioci krivičnih dela – prijave, optuženja i osude – 2021*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
11. Delibašić, V. (2010). Krivično delo neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 246. Krivičnog zakonika. *Branitelj*. 3–4: 80-95. Beograd.
12. Delibašić, V. (2014). Pojedina sporna pitanja u vezi sa opojnim drogama u Krivičnom zakoniku. *Crimen*. 75-88. Beograd: Pravni fakultet.
13. Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Službeni glasnik Republike Srbije, broj 85/2005.
14. Zakona o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama, Službeni glasnik RS, broj 99/10 i 57/18.
15. Ignjatović, DJ. (2006). *Kriminologija*. Beograd: Službeni glasnik.
16. *Jedinstvena Konvencija o opojnim drogama*, Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, br. 2/64.
17. Jovašević, D. (2005). Krivična dela u vezi sa opojnim drogama u uporednom zakonodavstvu. *Bezbednost*, 47 (2) 181-200.
18. Jovašević, D. (2016). *Krivično pravo, Opšti deo*. Beograd.
19. Jovašević, D. (2017). *Krivično pravo, Posebni deo*. Beograd.
20. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala. Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori, 6/2001.
21. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci, Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, 14/90.
22. Konvencija o psihotropnim supstancama, Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, 40/73.
23. Krivični zakonik, “*Službeni glasnik RS*”, broj 85/05, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 i 35/19.
24. Marinković, D. (2007). Informatori kao kriminalističko-taktički institut. *Bezbednost*, 49 (3) 5-34.
25. Nikolić, G. (2015). Krivičnopravna zaštita od zloupotrebe opojnih droga u Republici Srbiji. *Bezbednost*, 57 (2) 151-164. Beograd: Ministarstvo unutrasnjih poslova.
26. Nikolić, G. (2015). Maloletni učinioci krivičnih dela u vezi sa opojnim drogama. *NBP*. (1): 173-189. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.
27. Stojanović Z. & Perić, O. (2010). *Krivično pravo, posebni deo*. Beograd: Pravna knjiga.
28. Stojanović, Z., & Delić, N. (2013). *Krivično pravo, posebni deo*. Beograd: Pravna knjiga.
29. Stojanović, Z. (2014). *Krivično pravo, opšti deo*. Beograd: Pravna knjiga.
30. Stojanović, Z. (2019). *Komentar Krivičnog zakonika: prema stanju Krivičnog zakonika od 1. decembra 2019. godine i prema stanju zakonodavstva od 21.maja 2019. godine*. Beograd: Službeni glasnik.
31. Škulić, M. (2014). Odnos organizovanog kriminaliteta u krivičnopravnom smislu i saučesništva, *NBP*. (3): 1-26. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.

ILLEGAL DRUG POSSESSION - PRIVILEGED OFFENSE AGAINST HUMAN HEALTH OR LEGAL SUPPRESSION OF DRUG ADDICTION

Gordana Nikolić, PhD
Ministry of Internal Affairs of the Republic of Serbia
research associate

Abstract: *In science and practice, there was a long debate about the criminal offense illegal possession of narcotic drugs, which until the amendment of the legal text in 2009 represented a privileged form (paragraph 3) of the criminal offense from Article 246 of the CC and represented any illegal possession of a substance or preparation that declared to be intoxicating drugs, except in the case when the drug is kept for sales. The previous decision, on the one hand, criminalized drug addiction in the case when this form included possession of drugs for personal use, while on the other hand, this form was also applied when dealing with drug dealers, i.e. the offense from Article 246, paragraph 1, but due to the problem of proving the intention to keep drugs for sales, the act is qualified as a privileged form. This was imposed as a need and a reason to overcome these problems in practice, and in 2009 the legislator tried to solve them by abolishing this privileged form of crime (Article 3) from Article 246 of the CC and introducing a new criminal offense Illegal possession of narcotic drugs by intimating the action in the new article 246a. In the paper, the author deals with the criminal law and statistical analysis of this criminal act, pointing out its great importance in the legal suppression of drug addiction, and even in the case of exemption from punishment in the event that the perpetrator discovers from whom he procures the drug (paragraph 3), since even then the measure of mandatory imprisonment is imposed treatment of drug addicts from Article 83. Although the criminalization of this act is justifiably less punishable than the act of producing and putting into circulation narcotic drugs, which is why it is still considered a privileged crime, its execution still attacks the zone of universal human rights, which is people's health, and its incrimination is very important because discovering the perpetrator can lead to the chain of drug dealers, which is independent, but also in the case of discovering the chain of production and sale of someone's drug addiction.*

Keywords: *narcotic drugs, possession, Criminal Code, privileged act, legal suppression of drug addiction.*